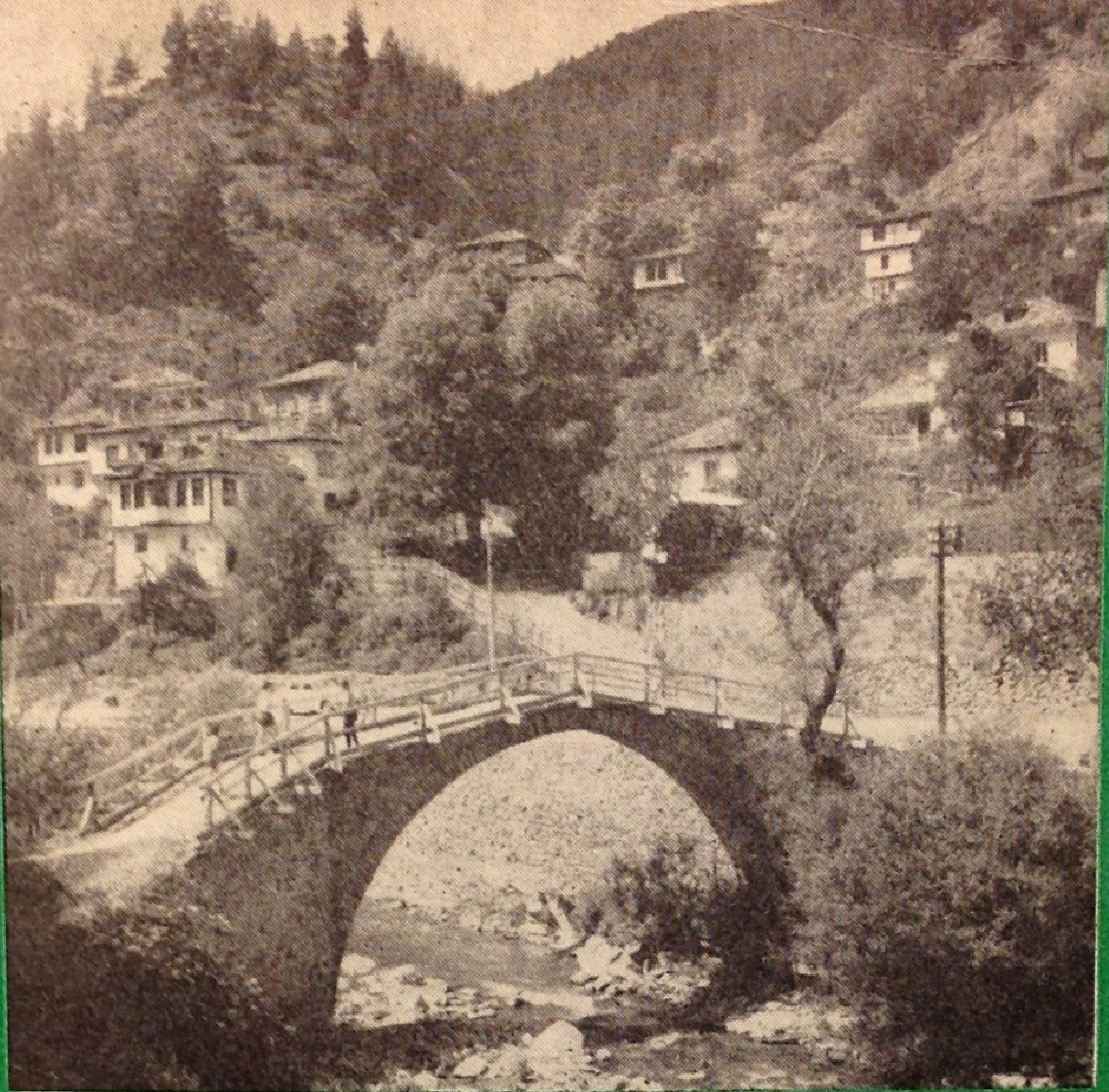

Малка туристическа библиотека

ИЛИЯ ЗОИНСКИ

ШИРОКА ЛЪКА

Малка туристическа библиотека

ИЛИЯ ЗОИНСКИ

ШИРОКА ЛЪКА

Архитектурно-фолклорен и етнографски резерват

Медицина и физкултура
София • 1973

Широка лъка — общ изглед на селото

сн. Централфото

Село — приказка! Вървиш по тесните калдъръмени улици, вглеждаш се в белоснежните къщи-еркелии и се връщаш с цели столетия назад. Пред очите ти в целия си ръст се възправят родопски овчари-кабадаалии, прочути майстори зидари, които с голяма любов и вещина съграждали родното си огнище. В този дивен, примамлив кът на родината човек се чуди на кое да се възхищава по-напред — на Турлата — този своеобразен шилест връх, на красивата панорама, разкриваща се към Перелишкия масив, или на селото, скътало в себе си прекрасни архитектурни ансамбли, дъгови мостове, интересен фолклор и етнография. Тук всичко

е интересно като приказка, като сън. Стоиш възправен до свода на стария мост и сякаш виждаш забързаните широколъчани да изграждат църквата си за четиридесет дни — срокът, даден от турския султан, виждаш онзи изморен пътник, размахал бяла кърпа, за да спаси своите съселяни от ятагана през страшната пролет на 1876 година...

Широка лъка е събрала в себе си целия колорит и свежест на Родопите. Езиковедите я наричат „остров сред българските диалекти", а туристите — „гостната стая на Смолянски окръг". И едните и другите имат право, защото в този край няма друго селище, което с такава любов да пази старите народни традиции, създавани в продължение на столетия от деди и прадеди. Еднакво интересни за туриста, историка, архитекта, географа, чужденеца и българина са битовите къщи с чудна резба и архитектура. Погледът се удивлява на причудливата природа, слухът долавя бавния напев на народната песен, човек до захлас се възхищава на своеобразната носия, извезана от сърма и гайтан. Всичко е различно, красиво, примамливо. Затова с такава любов местните жители се отнасят към своето историческо минало и заслужено се гордеят с него. Посетителите на музея се радват на пъстрите родопски халища, на майсторството на планинците, които се надпреварвали чия къща да бъде по-висока, по-красива и лична, та отдалече да привлича погледа на пришелеца. В това безкористно усърдие са се раждали величието и красотата... Широка лъка! Един примамлив кът за туристите, едно красиво кътче от родния край.

Районът на Широка лъка спада към високопланинската област на България и обхваща най-високата част на Родопите — Перелишкия масив, който образува главното морфохидрографско било на

Перелик. Поглед откъм с. Гела

сн. Централфото

Родопите, делящо басейна на р. Арда от басейна на Чепеларска река и Въча. Неговата върхова част има особена форма. Тя завършва с дъга, върху най-високата част на която една издатина сочи връх Голям Перелик (2191 м). Челото на билото е обрасло с трева, черни и червени боровинки, гъст хвойнов храсталак и тук-таме дребни смърчове. Подстъпът към върховете е лесен, защото склоновете плавно се издигат нагоре до най-високото ниво. Хубава смърчова гора, която се врязва като клин в дълбоките дерета, защитени от ветровете, достига до самото било.

Перелишкият масив е изграден от вулкански скали, предимно риолити. Той е част от мощната смолянска лавна покривка, разкъсала палеозойската мантия на Родопите през терциера и разстлала се на повърхността. Сетнешното издигане на Родопите оформило сравнително високия масив. Билото му представлява част от широко развитата в Ро-

допите денудационна заравненост, разположена на 1800–2100 м н. в. Тук се издигат първенецът на Родопите Голям Перелик (2191 м) и Малък Перелик (2147 м), а на запад от тях — Широколъшки снежник (2188 м). Още пò на запад е Чаевата чука, на която расте ендемитът Сидерикус скардика. Това растение образува цели букети с красиви жълти цветове и се използува от местното население освен за чай поради приятния му аромат, но и за лекуване на някои сърдечни заболявания.

Изкачим ли се на Перелик, пред нас се открива великолепна гледка. Накъдето и да обърнем поглед — все планини и върхове, които понякога като че ли плуват в млечнобяла мъгла. В далечината на юг се очертават куполите на в. Атон (2033 м) в полуостров Света гора, връх Инсарион на остров Тасос, Купена над град Драма, планините Кушаница, Боздаг и Чалдаг, която закрива Кавалския залив. При ведро утро, издебнали момента, когато лъчите на изгряващото слънце галят беломорските води, можем да видим и техните отблясъци. На запад се очертават планините Славянка с Гоцев връх (2212 м), Пирин с Вихрен (2915 м) и Западните Родопи с прекрасните си борови гори, с Баташкия рид, с Велийца и Виденица. На северозапад се вижда Рила с връх Мусала (2925 м), а на север хоризонтът се очертава от билото на Стара планина. Вижда се и част от Тракийската низина. На преден план изпъква родопският рид Чернатица с връх Голям Персенк (2091 м).

От Перелишкия масив се стичат много пенливи потоци, които на редица места образуват малки водопадчета и предават особена романтика на околния пейзаж, който завладява със спокойствието си и горската тишина.

Най-хубави са летните вечери, прекарани на Перелик, когато луната освети целия масив и тихо

зашуми гората. От близките кошари се дочуват монотонните звънци на стадата, на които понякога приглася напевът на овчарския кавал. По близките ниви и ливади ту припламват, ту угасват пастирските огньове... После всичко утихва и планинската нощ те прегръща в своя кожух. В този миг се чувстваш горд, че родопчанинът е съчинил хубавата песен за Карлъка:

„Бяла съм бяла, юначе,
Цяла съм света огряла..."

Зиме Перелик предлага отлични условия за ски-спорт. А това е предпоставка масивът да се превърне в първостепенен ски-център на Смолянски окръг.

Пространството между Мугленска река на юг и Широколъшката от север е изпълнено от мраморния рид Мурсалица — с много понори, въртопи и други карстови форми. Според проучванията на българските хидроинженери ридът играе ролята на своеобразен „сюнгер", в който се акумулират подпочвените води, подхранващи и поддържащи дебита на големите карстови извори край Мугла, Настан и Китовото ханче. На юг и запад склоновете на този рид се спущат стръмно, на места с ясно изразени скални откоси към речните долини на Мугленска река и Віча. В по-ниските части ридът е обрасъл с широколистни и иглолистни дървета, а билната му заравненост е изпъстрена с обширни горски поляни и пасища.

Средната надморска височина на Широка лъка е 1059 м. Селото отстои на 24 км северозападно от Смолян, на 22 км югоизточно от Девин, на 24 км югозападно от Чепеларе и на 11 км югозападно от високопланинския курорт Пампорово. Теренът, върху който се простират селищата в района, е

Долината на река Луковица

сн. Централфото

силно пресечен, на места скалист, а в по-високите планински зони ясно се очертават денудационните заравнености (1600—1800 м н. в.).

Хидрографската мрежа се характеризира с множество малки реки, дерета и суходолия, които оформят оттока на Широколъшка река — десен приток на Въча. По-големи реки в района са Широколъшка, Луковица, Ослен, Върбовска и Гранично дере. Реките и доловете силно са нарязали земната повърхност и на места дълбоко са я денудирали.

Почвите са глинести, глинесто-песъчливи, песъчливи и пр. Преобладават обаче кафявите горски почви, върху които се отглеждат селскостопанските култури, застъпени в местното държавно земеделско стопанство. На места теренът е карстов. Това е способствувало за образуването на много

пещери, най-голямата и интересна от които е Ледницата

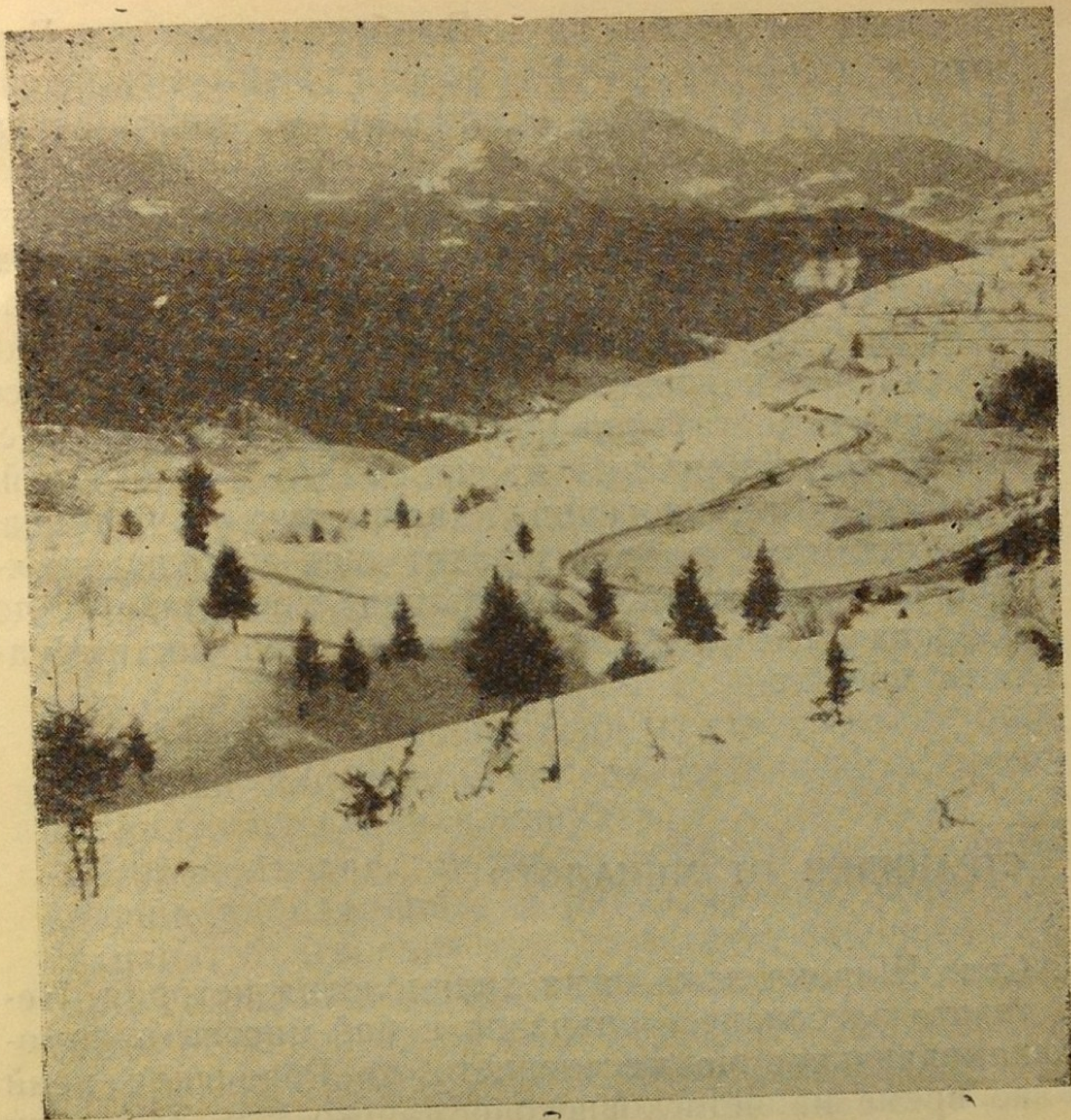
Климатът е умерено студен. Мъглите са рядко явление и с непродължително времетраене. Те настъпват обикновено през късна есен — октомври и ноември. Пролетта е свежа и топла, лятото — прохладно, есента — приятна и с изобилно слънцегреене, а зимата — продължителна, но не особено сурова и студена. Първите слани падат към края на септември, а сняг започва да вали към края на октомври. Най-малко валежи падат през август и септември, а най-изобилни — през декември и януари. Снежната покривка по високите била се задържа до средата на юни, което благоприятствува провеждането на редица състезания по зимните спортове през късна пролет. Средните годишни температури се движат от 6 до 8 градуса по Целзий, максималните — от 30 до 34 градуса по Целзий, а минималните — от минус 20 до 28 градуса по Целзий. Настъпването на максимума закъснява и се проявява вместо през юни през август. Средните годишни валежи са над 800 мм на квадратен метър. Влажността на въздуха е сравнително висока — 74. Под влияние на средиземноморския климат, макар и слабо изразен в тази част на Родопите, слънчевите дни са много благоприятни за излети. И когато в по-ниските места има мъгли, тук спокойно могат да се правят слънчеви бани дори през студените зимни месеци. Поради сравнително голямата надморска височина тук особено ясно се чувствува благоприятното въздействие на ултравиолетовите лъчи — фактор, твърде много търсен и предпочитан от многобройните туристи, любители на планината.

Поради силно пресечения терен бурни и ветровити дни се наброяват малко. Най-силната скорост на вятъра не надминава повече от 20—30 метра в секунда. Най-силно изразени са западните ветрове...

Химическият състав и физическите свойства на почвите, климатичните и хидрографски условия, както и конфигурацията на терена и голямата надморска височина оказват влияние върху развитието и разпространението на растителността. Областта на вертикалното разпространение на горите започва от 900 м н. в. и достига до 1800 м н. в. Над тази граница се срещат (предимно по билото на Перелик и Мурсалица) единични смърчови дървета и високопланински пасища, изобилно обрасли с хвойна. Хоризонтално горските насаждения заемат почти цялата площ на района. Зоналността във вертикално отношение тук е подчертана с това, че най-ниско са разположени дъбовите, буковите и черноборовите насаждения, които на места слизат до 900 м н. в. По-високите зони са заети от бял бор и смърч, а най-високите от чисто смърчови насаждения и хвойнови храсти. Елата участвува с най-малък процент в състава на насажденията и е разположена между другите иглолистни видове.

Районът е богат на лековити билки, диви горски плодни храсти и дървета, а също така на едър и дребен дивеч — диви прасета, зайци, лисици, златки, белки,сърни, глухари, яребици и др. В бистрите води на реките се въди прочутата балканска пъстърва. Тук се срещат много ядливи гъби — сърнела, манатарка, рижийка, печурка и други.

Северните склонове на Перелишкия дял и районът на мраморния рид Мурсалица предлагат прекрасни условия за развитието на курортното дело, туризма и пещерното дело. Край селата Гела, Стикъл и Солища има отлични условия за изграждането на ски-писти с олимпийски размери. В дефилето на Върбовска река и по-точно в пролома и Гърлото има условия за развитието на алпинизъм, макар и не в такива мащаби, кквито предлага например Триградското ждрело или дефилето на Буйновска река.

Перелишкият масив през зимата

сн. Централфото

Околностите на Широка лъка са богати на интересни природни забележителности. Турлата е един своеобразен куполен връх, на който личат останки от средновековна българска крепост; пещерите Ледницата, в която и през най-жарките дни на август се образуват ледени кристали, от които носи името си; Белият камък край село Солища; скалната фигура Момата, която се намира край

разклона на шосето за с. Върбово; проломът Гърлото в долината на Върбовска река; местността Параджика, в чиито околности се въдят глухари и др.

Не по-малко интересни места за отдих и туристически излети предлагат южните разклонения на рида Чернатица. И тук има прекрасни места за ски-спорт, бистри реки и потоци, обширни горски насаждения и поляни. За съжаление обаче те все още не са достатъчно популярни и са рядко посещавани от любителите на природата и многобройните туристически групи, идващи тук от чужбина. Необходимо е да се изградят още няколко междинни хижи, които да разполовят прехода от село Широка лъка до хижите Изгрев, Персенк и Чудните мостове.

СТРАНИЧКИ ОТ МИНАЛОТО

Село Широка лъка няма хилядолетна история. Неговото заселване е свързано с най-масовото помохамеданчване на населението от Родопския край по време на петвековното османско иго. Търсейки убежище от ятагана на поробителя, много български семейства от Неделино, Мадан, Влахово, Ягодина, Манджулус, Доровас и други напуснали родните си огнища и свили нови семейни гнезда в най-недостъпните места на планината. Първите къщи заселниците построили край сегашната махала Заевите, но поради свличане на земните пластове те не след дълго се преместили в долината на река Луковица. Но и тук избраното място се оказало неподходящо за заселване — било влажно и сенчесто, и отново се преместили — този път в Широката лъка — мястото, където се намира днешното

?

Ако действително са бягали от потурчване, то няма логика да се заселват на централния път Девин-Пашмакли. Плюс това, до 1912 г. селото е било смесено - българи християни и българи мюсюлмани.

село. Името му идва от сравнително широкото речнодолинно разширение, предоставящо възможност за жилищно и стопанско строителство.

Когато обаче говорим, че Широка лъка не е старо село, това не ще рече, че тези дивни родопски кътчета не са били обитавани в по-дълбока древност. Предполага се, че край с. Гела, където се намират основите на голям манастир и бяха разкрити некрополи от раннохристиянския период, е съществувало българско селище. В потвърждение на тези предположения са и останките на двете крепости — Турлата и Градището. Но скътаните от времето тайни тепърва ще бъдат разгадавани и изяснявани от археолозите, които в този район провеждат широка проучвателна работа. Не е изключено по тези места да е имало и тракийско селище или на римски колонизатори, които по-късно били претопени или прогонени от славянските племена, които населили планината.

Широколъчани, макар и събрани от различни краища на планината и равна Тракия, успели да съхранят българския дух, да останат завинаги българи. Те опазили от посегателствата на поробителя песните, обичаите, езика и вярата си. А това не е било лесно в онези смутни времена, когато всичко българско се преследвало и унищожавало. Тежки кехаи, майстори-зидари, прочути гайдари, отлични певци и непоколебими родолюбци — ето точната характеристика на хората, които живеят тук. Те винаги се стремели към бъдното, към високите върхове на културните изяви, към специфичното в бита и семейството. А това е дало възможност да се запази богат фолклор, да се запазят за поколенията традиции и обичаи, каквито никъде другаде няма в Родопите и страната. И макар че повечето били овчари, зидари и горски работници, те високо ценели науката. Според проучванията на Никола Гьочев още през 1835—1836 г. започнало да функ-

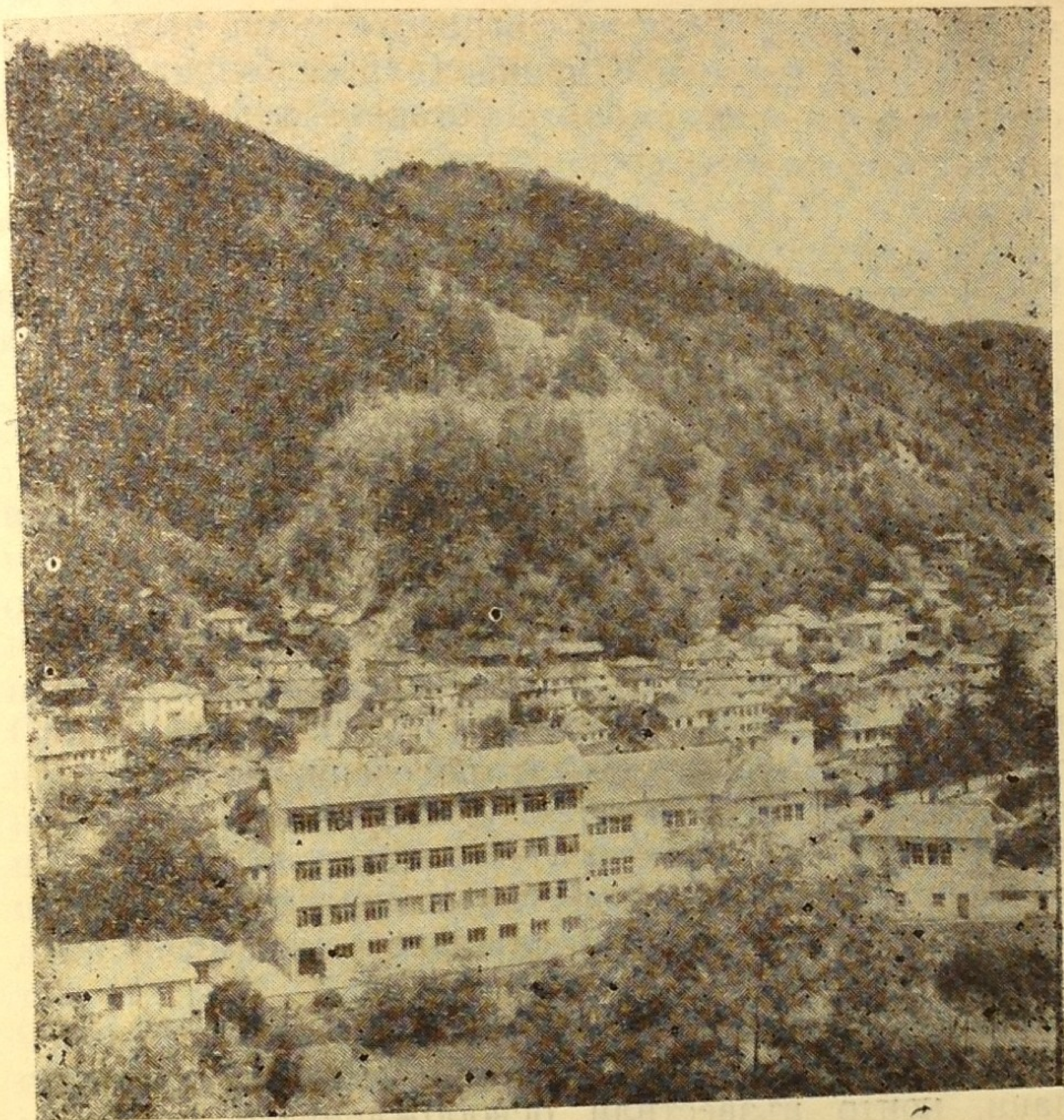
?

Първите български вестници се печатат в Истанбул!

ционира първото широколъшко училище. По характер то било килийно училище. За пръв учител се условил Балабанският даскал. Той бил родом от махала Соломоня... Чорбаджиите го имали за много учен, та го условили за учител и той започнал работа в новоизградената училищна сграда. Седем години по-късно учителят Атанасий въвежда писането върху пясък. И започва упорита и продължителна борба срещу гръцкото четмо и писмо, за утвърждаване на българския език и дух сред подрастващото поколение, за да дойде 1864 г., когато в училището окончателно се въвежда българският език. Завинаги е било отхвърлено влиянието на чуждата култура, за да възтържествува родното, българското. Най-голяма заслуга за това има учителят Ангел Петров — Батаченецът, родом от Батак.

В 1872 г. за учител в селото идва Георги Богданов, който въвежда писането върху каменни плочи с калем, разделя учениците на групи и въвежда учебните предмети. Този бунтовен син на героична Перущица, този голям родолюбец и борец за национално освобождение на родината открил вечерни и неделни училища, открил нарочна читалня за възрастни с вестници и списания, доставяни от Цариград. „Възпитаник на Йоаким Груев, въоръжен със здрав педагогически нюх, високо начетен и обгарян от желание да служи всеотдайно и свято на народа и училището, Богданов още от първите моменти на своята учителска практика направил революция в схващанията, реда и методите на работа в училището, с което широко демонстрирал своето педагогическо майсторство и окончателно турил кръст на килийното училище" — пише Н. Гьочев.

Отприщил се бентът на просвещението. И тук започнали да учителствуват местни учители, които възраждали културата, традициите и обичаите на своите деди и прадеди. През 1888 г. невзрачните

Широка лъка, Училищната сграда

сн. Централфото

помещения на килийното училище били разрушени и била издигната нова училищна сграда, която се превърнала в незагасващо огнище на просвета и родолюбие. И още нещо, което говори за духовната култура на широколъчани. Още през 1834 г. те издействували специален ферман за изграждането на черква, която съградили само за 40 дни. За нейното изографисване са работили и вложили своя

труд и вдъхновение изтъкнати български зографи, между които и Захарий Зограф.

Жителите на село Широка лъка са будни и просветени хора, закърмени с богатото революционно наследство на българския народ. Може би затова те никога не са се примирили с чуждото господство и са търсели начин да извоюват свободата си. По непотвърдени с документи данни тук бил идвал вождът на националната ни революция Васил Левски, който през 1871 г. бил основал революционен комитет, чиито председатели били последователно Георги Шоков и Георги Богданов. В комитета били включени доверени хора, които подготвяли съселяните си за всеобщата революция. За тази си дейност широколъчани едва не заплатили с живота си. През 1876 г., когато се разиграла кървавата драма по потушаването на Априлското въстание, стотици мъже и жени били събрани в местността Люлката. Всички щели да бъдат посечени, но по една щастлива случайност това не станало. Надделяло благоразумието, когато в последния момент пристигнал пратеник до местните турски управници с нареждане да спрат избиването на невинните хора.

По време на Освободителната руско-турска война през 1877—1878 г. тук идва сотня руски казаци, които възвестили освобождението на този край от османско робство. Пратениците на братския руски народ, потомците на дядо Иван, били посрещнати не само като освободители, но и като истински братя. Тези вълнуващи моменти още са живи в съзнанието на столетниците и се предават от баща на син. През този период тук е бил и щабът на прославения капитан Петко войвода, който е водил решителна битка със Сенклеровите банди в местността Порязовските колиби, влязла в историята под името Брезката битка. До 1912 г. Широка лъка е било гранично селище. Неведнъж мест-

ните жители са влизали в решителни схватки с османските поробители от другата страна на границата, защищавайки неприкосновеността на своята родина. А когато пламва Балканската война и когато българската армия едно след друго освобождава останалите още под турско робство родопски села, широкολчани съдействуват най-енергично за освобождаването на целия Девински край от османско иго.

По време на капитализма борбата за хляб и свобода става още по-ожесточена. Избавление от тежкото икономическо положение, в което е довела българската буржоазия родопското население, широколъшките горяни и занаятчии търсят в организираното революционно работническо движение. Комунистическите идеи и правдивото слово на партията достигат и до този затънтен край. Още в 1919 г. тук се полагат основите на партийната организация, която става верен изразител на народните настроения и борби, организатор и вдъхновител на съпротивата срещу капитализма и фашизма. В този край — махала Махмутица, е родена партизанката Катя Ванчева от отряд „Антон Иванов", геройски загинала край село Фотиново. Мнозина са и тези, които оставиха костите си по бойните полета през Втората световна война.

ПАМЕТНИЦИ НА КУЛТУРАТА

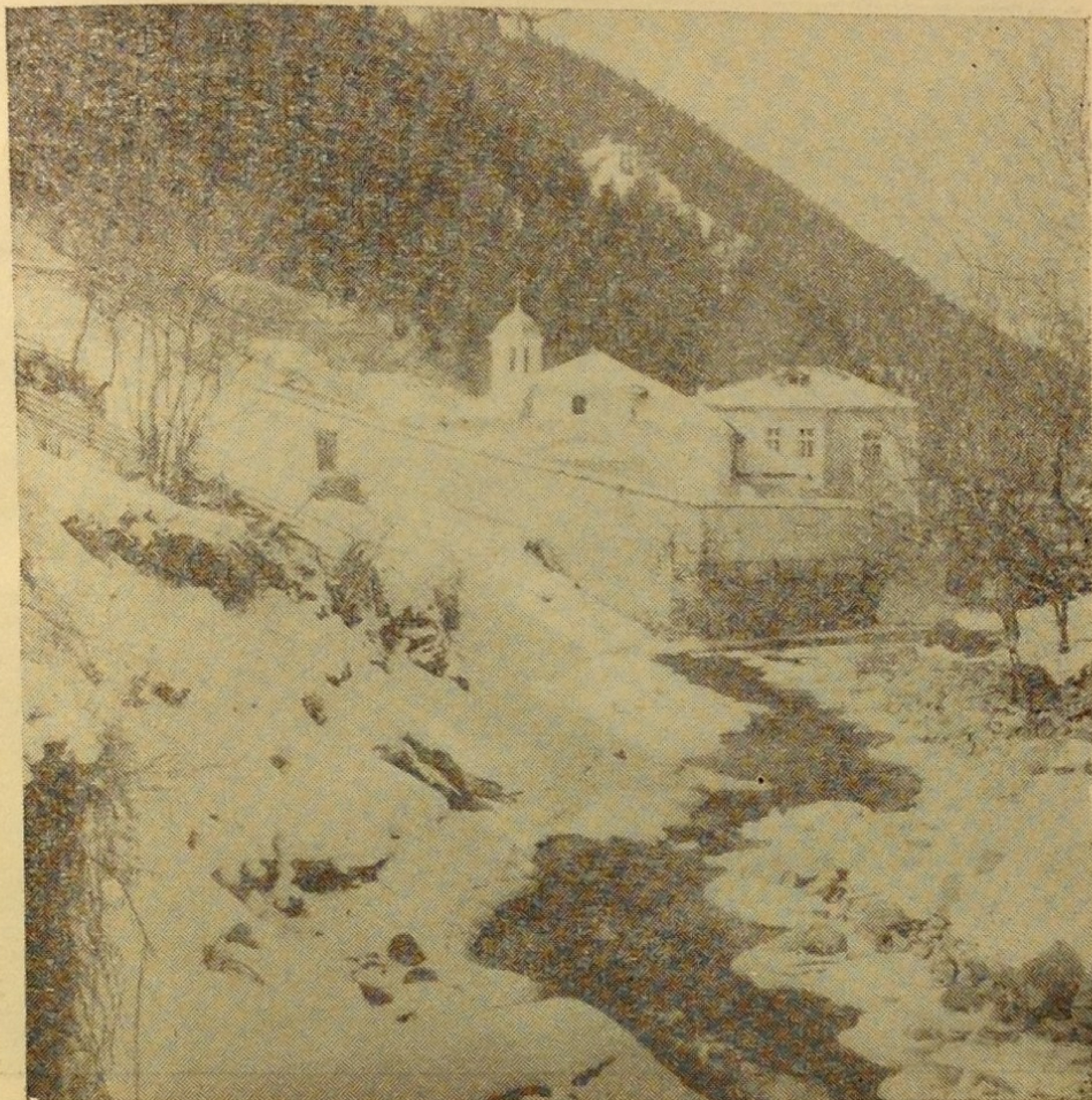
Обособило се като център на микрорайон, Широка лъка бележи бърз културен и икономически възход по време на Възраждането. Културните традиции на българския народ, влиянието на европейската култура и любовта към родното огнище действува-

ли стимулиращо върху оформянето на селището. Тук всичко се е създавало с чувство на национална гордост, с чувство на патриотизъм. От онова време са останали най-хубавите паметници на културата и на родопската архитектура, които и до днес са запазили своя чар и неповторим облик.

Църквата „Света Богородица“

През 1834 г. широколъчани получили ферман от султан Махмуд II, с който им се разрешавало да си построят църква, но при условие да бъде съградена само за 40 дни. И те устояли на това условие, като създали един чудесен архитектурен паметник, на който всеки се възхищава.

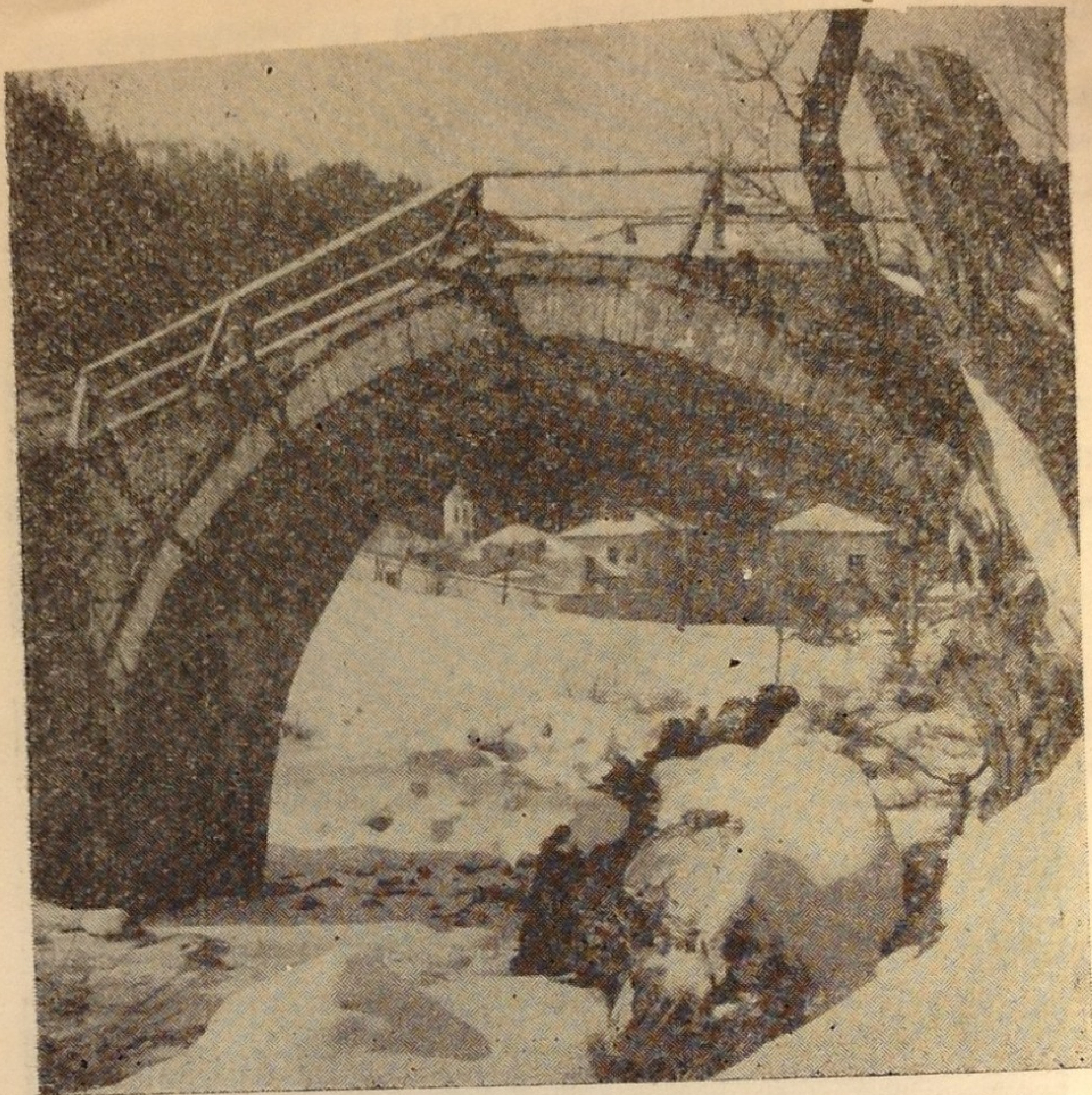
Църквата се издига върху площ от 228 кв. м. Дълга е 19 м, широка — 12 и висока 8 м. Стените ѝ са дебели един метър. Вътре в храма има осем колони, всяка от които е дебела по 0,86 м и висока по 6 м. Те подпират покрив от едри, посивели от времето каменни плочи, тежащи хиляди килограми. Стените, колоните и сводовете са иззидани от каменни блокове с варова спойка. Вратите са масивни и обковани с дебела желязна плоча. Срещу всеки прозорец, в който са вградени дебели железни решетки, има издигната колона, която пречи при стрелба отвън. Храмът е обграден от всички страни с масивна каменна ограда, дълга 120 м и висока от 5 до 10 м, което му придава вид на крепост. Изписан е с интересни образи и икони, които сами по себе си представляват забележителни произведения на изкуството. В двора на църквата се намира старата сграда на училището, строена през 1888 г.

Зима в Широка лъка. Църквата „Света Богородица"
сн. Централфото

Сводести мостове

Близо до църквата „Света Богородица" има два красиви сводести моста, които са ценни паметници на строителното изкуство. Композиционното им решение е резултат на двойното им предназначение — като инженерни съоръжения, които пренасят пътищата над речното корито, и като художествена изява. Заедно със старата битова архитектура те представляват интересно съчетание и на цялата околност придават своеобразна само-

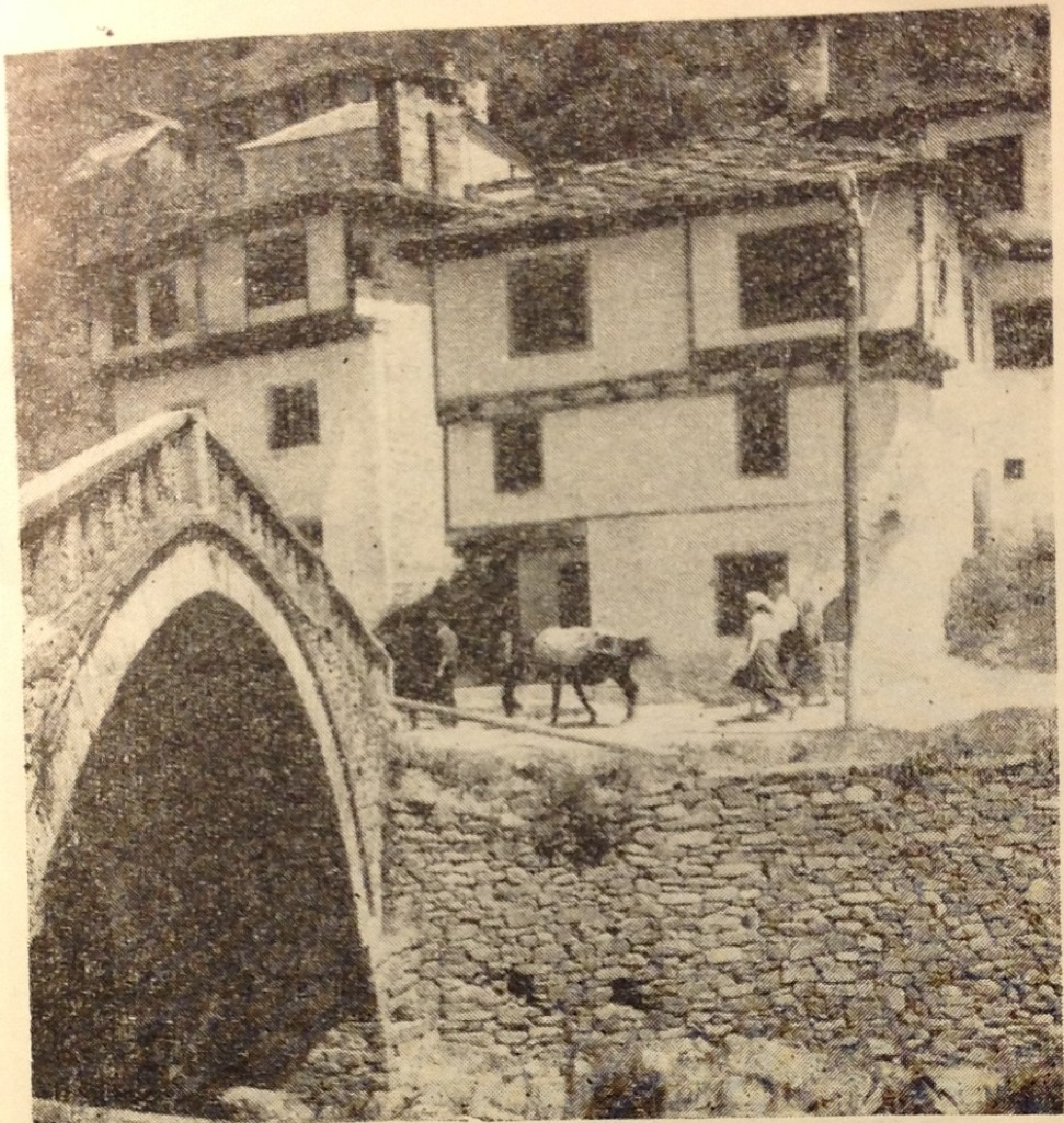

Широка лъка. Един от сводестите мостове

сн. Централфото

битност и красота.

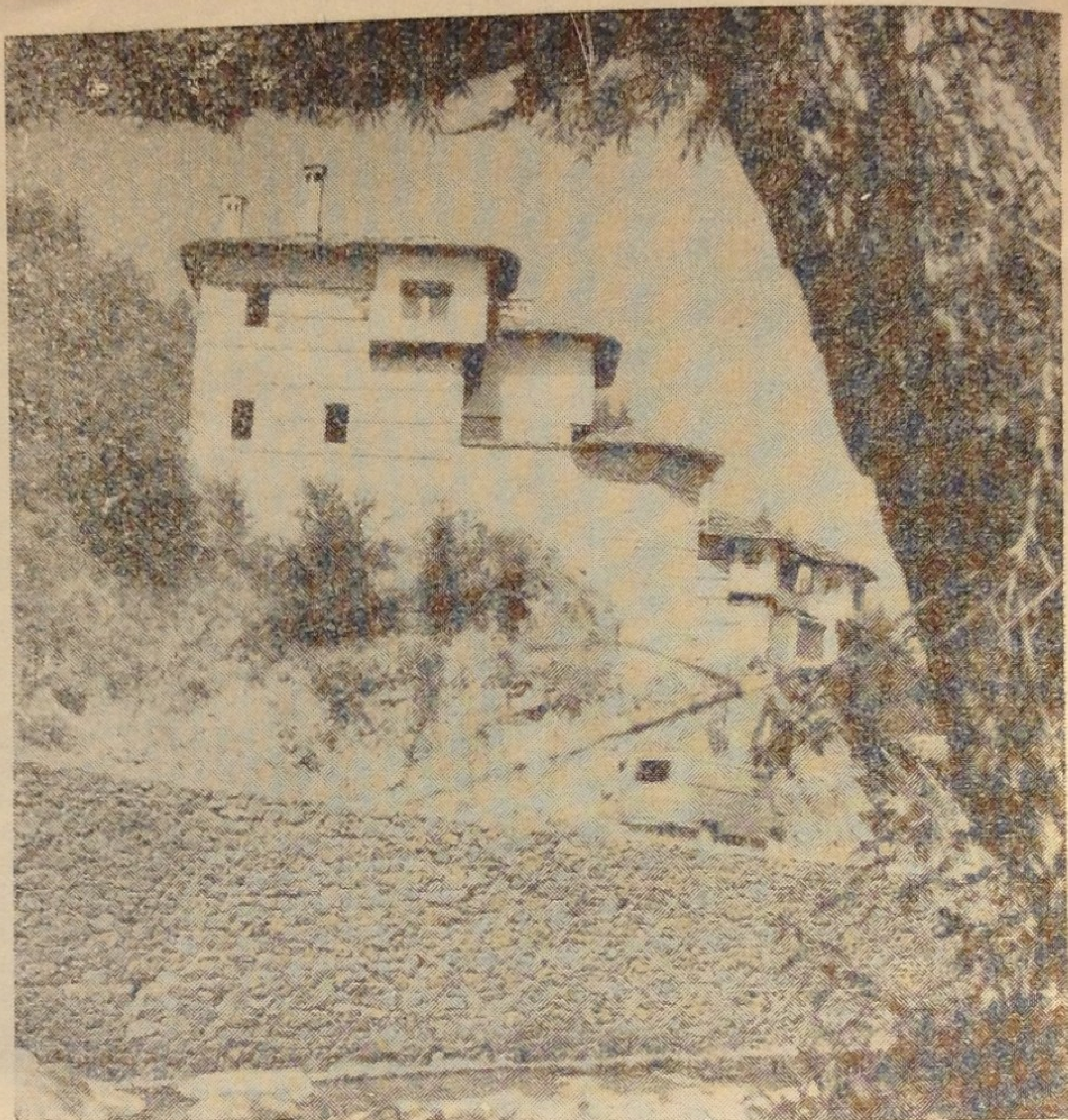
Третият сводест мост се намира непосредствено до сградата на горското стопанство и е изграден над река Луковица, през която прехвърля пътеката за махала Заевите. Той е по-малък, но по изящество по нищо не отстъпва на своите събратя.

Неповторими са архитектурните ансамбли на с. Широка лъка
сн. Централфото

Битова архитектура

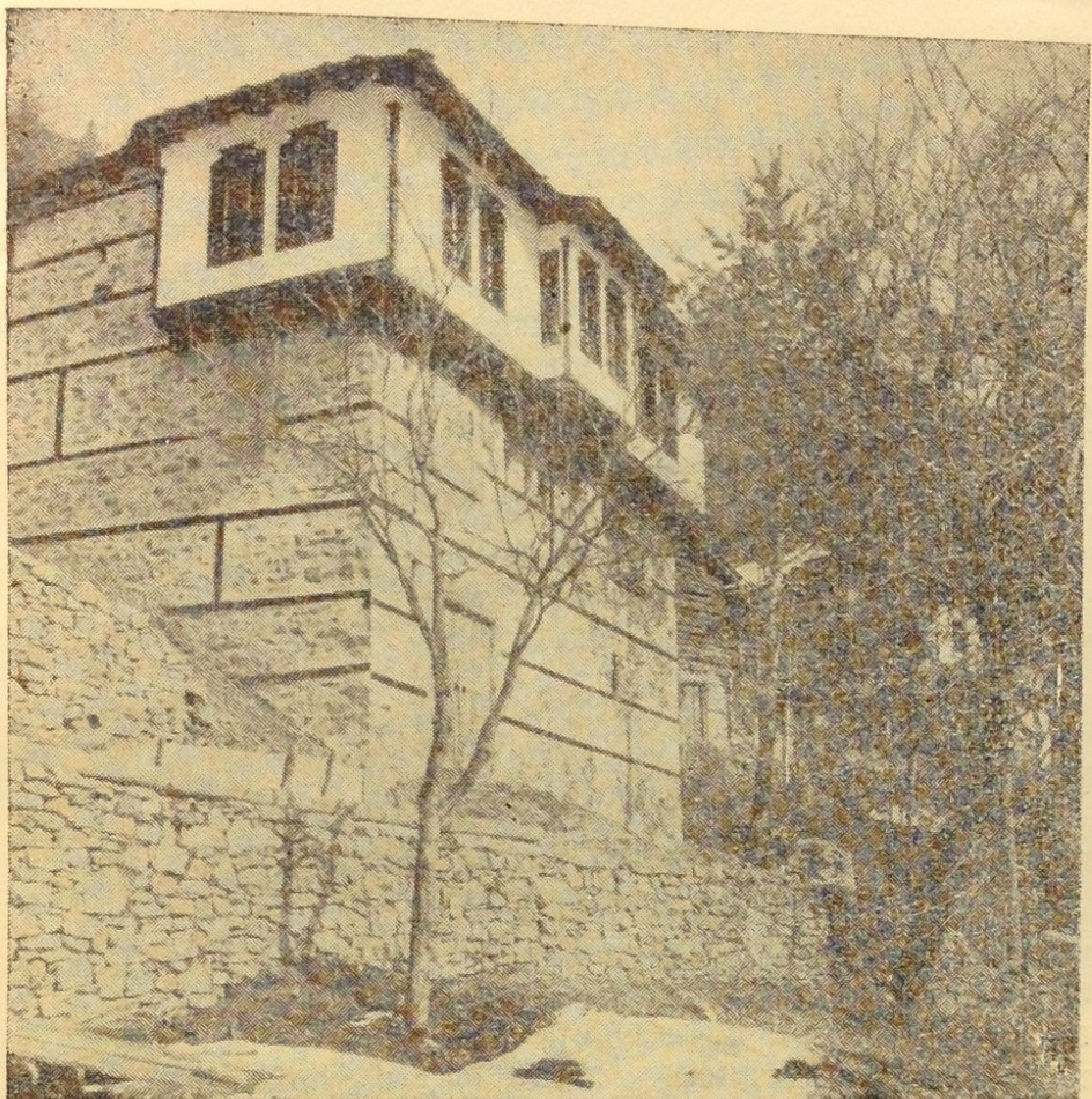
Цялото село е застроено с къщи, архитектурно определени към типа на „голямата родопска къща". В тях се чувствува влиянието на италианския ренесанс, което се изразява в стремежа към по-изискана и симетрично развита фасада. Именно по това широколъшката къща се отличава от другите планински къщи в този край.

Сгуровският конак

сн. Централфото

Най-характерни и интересни къщи са Каладжийската къща, Григоровската, Учиковската, Богдановата и Сгуровският конак. На всички тях приземието им е изградено от дебели каменни зидове с дървени пояси, тежки, солидно изработени порти и врати. Малките възможности за хоризонтално развитие са наложили иззиждането на един-два етажа с еркерни кьошкове на единичен, двоен и троен гредоред. Тези надпуски са бяло варосани.

Красиви са широколъшките къщи

сн. Централфото

Стрехите са надвесени, често обковани с челни дъски с богата резба. Покритият с каменни плочи покрив и каменно иззиданите в практична форма комини придават особен колорит на къщите, приобщават ги към околния терен. Впрочем, те са още едно доказателство за достойнството на възрожденската архитектура, защото са неделимо свързани с къщата, с огнището, с любовта на българина към родното, към красотата и симетрията. Комините се открояват на небето или хоризонта

като мощни силуети, като жалони между миналото и настоящето. Те са неделима част от архитектурното оформление на селото и стоят в художествено единство с целия заобикалящ ги релеф.

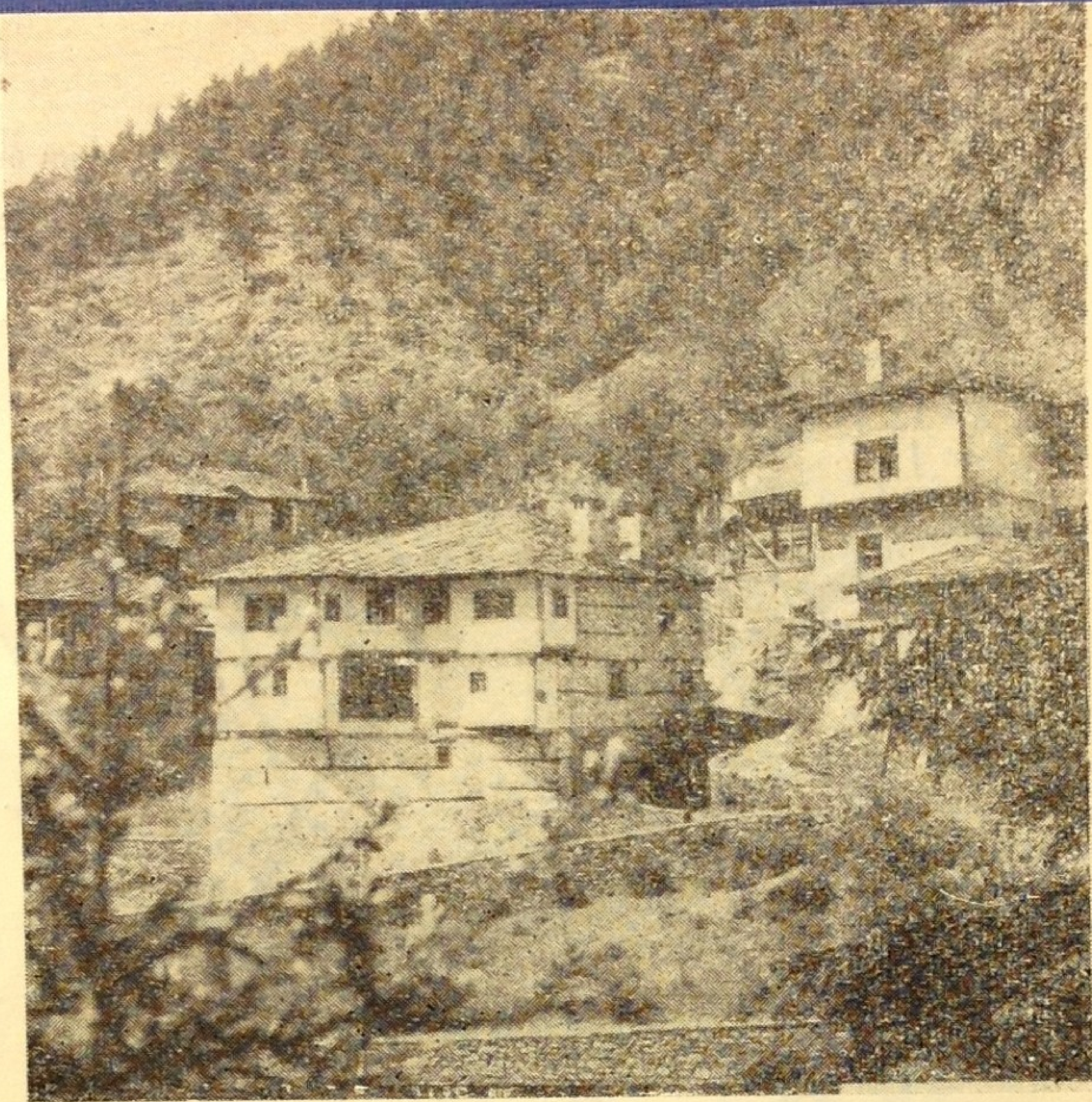
В приземието на широкольшката къща има малка изба и вътрешен двор, застлан с каменни плочи. На долния етаж (долната коща) има една-две стаи, които обикновено служат за запазване на багаж. На горния етаж (горната коща) са стаите, в които живее семейството, пешкентарят (домашна църква), праговата пейка, клетът (килера), кьошкът, пеща, мусандрата (долапа за храна) и пр. Таваните на отделните стаи са дървени, често оформени с богата резба. Особено характерни тук са вътрешните врати, долапите и другите дървени елементи, които са богато оформени с декоративна резба.

Мебелировката на широкольшката къща е типично българска — ниски одъри, застлани с козяци, кичени халища, диплари и др. Пред пещта винаги има обширно огнище с необходимите съоръжения — пиростия, верига и прибори, необходими за затопляне на вода и приготвяне на хляба. Гостните стаи имат високи миндерлъци, застлани с бели кичени халища и извезани възглавници. Въобще цялата подредба на широкольшкия дом говори за добрия вкус на планинците, за умението и находчивостта на родопската жена да използува наличната площ, да подрежда с желание своя дом.

А това е достатъчно, за да се отдаде заслужена почит на онези, които са изваяли тази красота, които са съградили не къщи, а са сътворили песен.

Музейна сбирка с картинна галерия

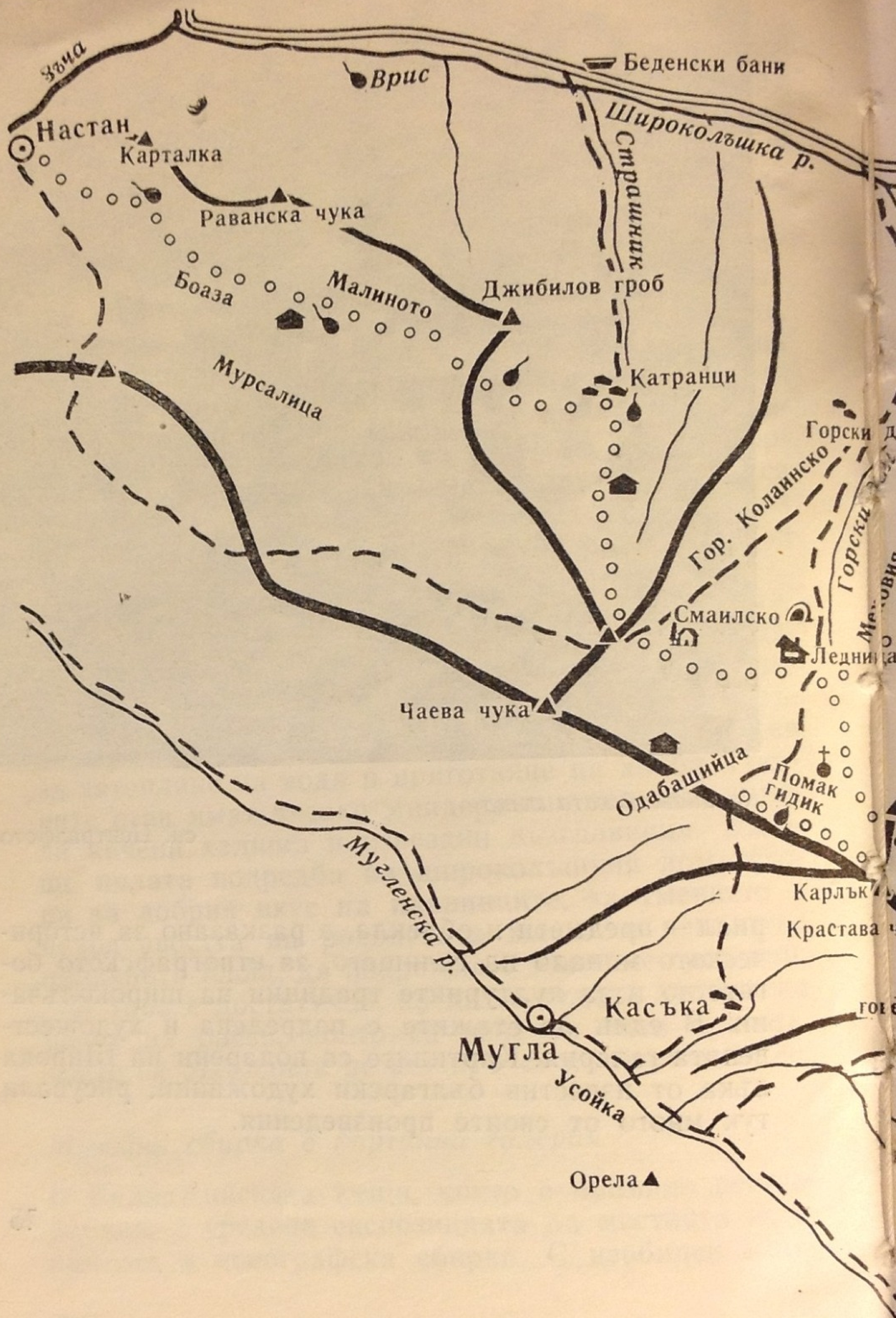
В Каладжийската къща, която е напълно реставрирана, е уредена експозицията на местната историческа и етнографска сбирка. С изобилен мате-

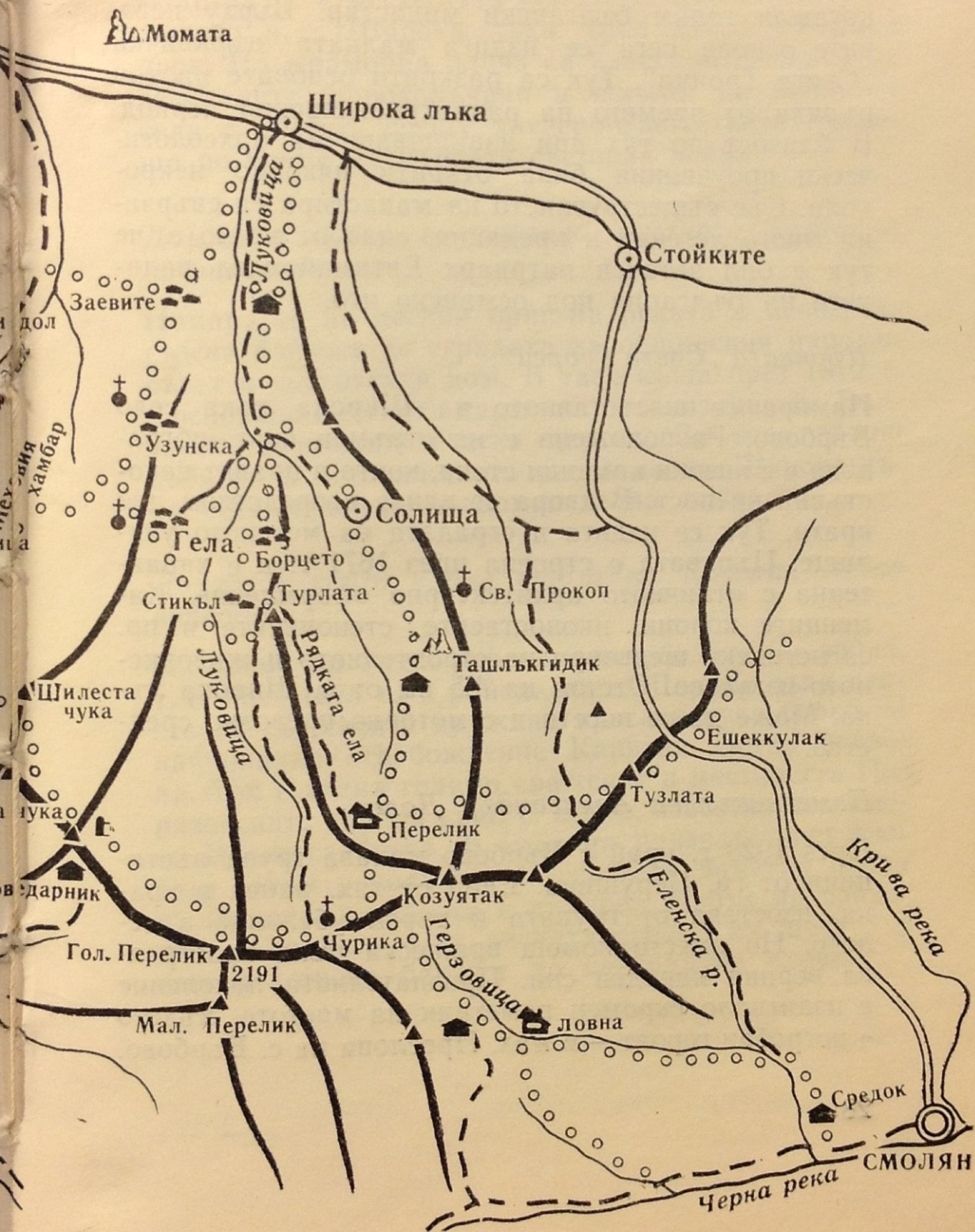
Калайджийската къща

сн. Централфото

риал — предмети и облекла, е разказано за историческото минало на селището, за етнографското богатство и за културните традиции на широколъчани. В един от етажите е подредена и художествената галерия. Картините са подарени на Широка лъка от известни български художници, рисували тук много от своите произведения.

Настан
Карталка
Врис
Беденски бани
Широколъшка р.
Страшник
Раванска чука
Боаза
Малиното
Джибилов гроб
Мурсалица
Катранци
Гор. Колаинско
Горски
Смаилско
Ледница
Чаева чука
Одабашийца
Помак гидик
Карлък
Крастава
Мугленска р.
Касъка
Мугла
Усойка
Орела

Момата
Широка лъка
Стойките
Луковица
Заевите
Хамбар
Узунска
Солища
Гела
Борцето
Турлата
Стикъл
Св. Прокоп
Ташлъкгидик
Рядката ела
Луковица
Шилеста чука
Перелик
Ешеккулак
Тузлата
Козуятак
Чурика
Гол. Перелик
2191
Мал. Перелик
Герзовица
ловна
Еленска р.
Крива река
Средок
СМОЛЯН
Черна река

Манастир „Света Троица“

Недалеч от Илинденските поляни на около 3—4 км от с. Широка лъка се намират развалините на някогашен голям български манастир. Върху неговите основи сега се издига малката църквичка „Света Троица“. Тук са разкрити основите на три църкви от времето на раннохристиянския период. В близост до тях при извършване на археологически проучвания бяха открити няколко некропола. Със съществуването на манастира са свързани много легенди и предания, едно от които е, че тук е бил заточен патриарх Евтимий след падането на България под османско иго.

Църквата „Свети Георги“

Намира се в съставното на Широка лъка село Върбово. Разположена е на стръмен скат, оградена е с високи каменни стени, които я правят недостъпна крепост. В двора се влиза посредством две врати. Тук се издига и сградата на местното училище. Църквата е строена през 1871 г. и е характерна с отличното архитектурно оформление. Каменните колони, иконостасите, стенописите и пр. са истински шедьоври на строителното и живописното изкуство. Отстои на 4,5 км от с. Широка лъка. Може да се посети и с моторно превозно средство.

Паметникът на Александър Долев

През 1923 г. край с Върбово минава група въстаници от гр. Перущица. Един от тях, ранен в крака, изостава от групата и търси убежище в селото. Но вместо помощ вражеска ръка прострелва верния народен син. Признателното поколение е издигнало скромен паметник на мястото, където е погребан героят — в мах. Преслопа на с. Върбово.

Паметникът на загиналите в Отечествената война

Издигнат е в местността Люлката, източно от училището в с. Широка лъка, сред добре оформен парк. На мраморна плоча са изписани имената на загиналите широколъчани и жители на околните села в боевете срещу хитлеро-фашистките пълчища по време на Втората световна война.

Домът, в който е основана местната партийна организация

Намира се на десния бряг на реката в непосредствена близост до сградата на общинския народен съвет и търговския дом. В тази къща през 1919 г. е основана местната партийна организация на Българската комунистическа партия. За това важно събитие в историческото развитие на Широка лъка сега напомня възпоминателна плоча.

Домът, в който е бил щабът на Капитан Петко войвода

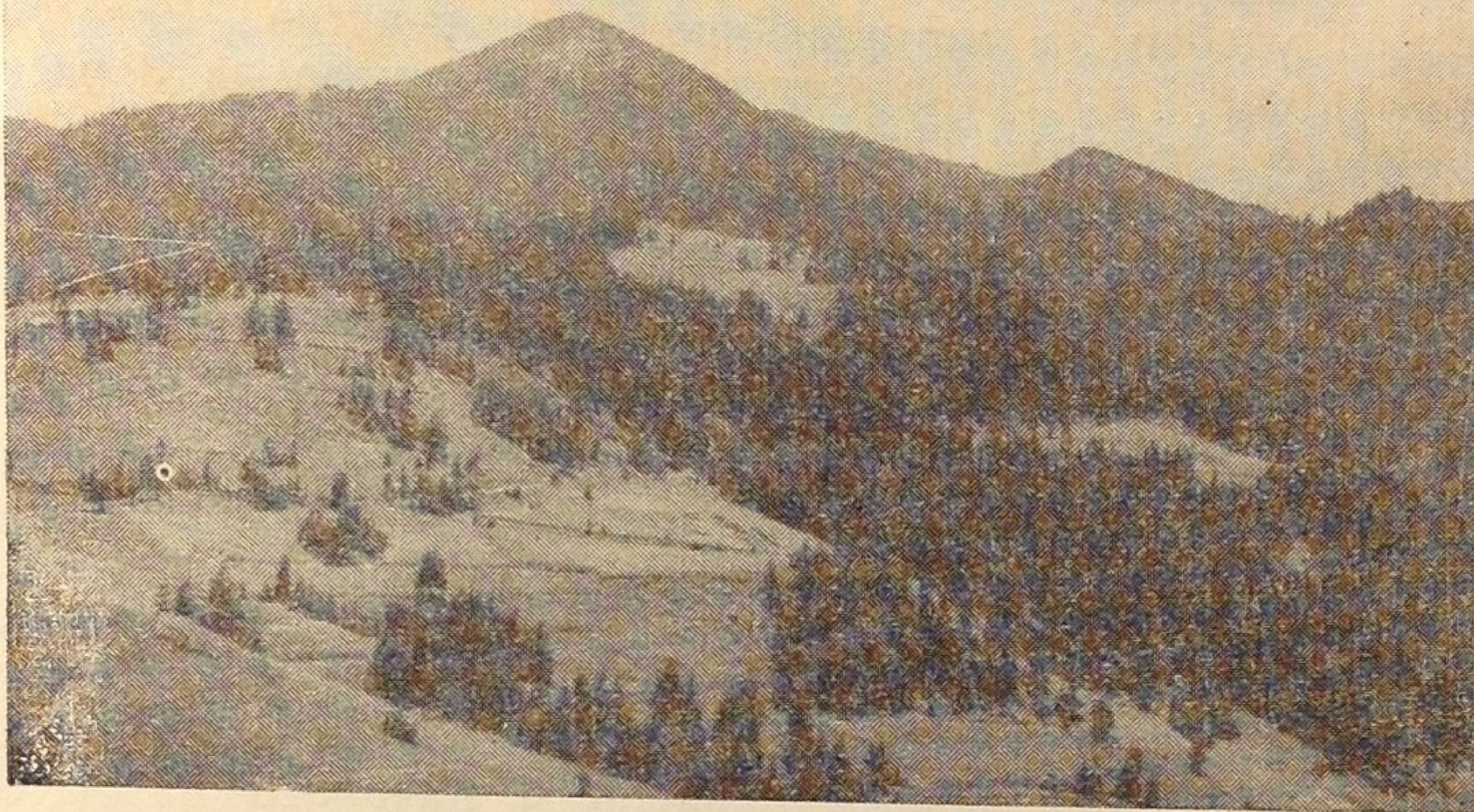
По време на Руско-турската освободителна война, т. е. през 1878 г., в района на с. Широка лъка действува със своята дружина прославеният борец за национално освобождение Капитан Петко войвода. Той е водил голямо сражение в местността Подрязовските колиби край с. Брезе, известно под името Брезката битка. В знак на признателност към този голям родолюбец е поставена паметна плоча на къщата, където се е намирал щабът на войводата. Сградата е от дясната страна на шосето в непосредствена близост до централния площад.

Районът на с. Широка лъка е богат на интересни природни обекти, предпочитани за посещение от всеки любител на Родопите.

Пещерата Ледницата

В подножието на Широкольшки снежник на 1538 м н. в. се намира прочутата родопска пещера Ледницата. Тя е дълга повече от 1400 м и е пета по дълбочина в България. За да се достигне нейното дъно, необходимо е да се преодолеят около 46 водопада. В дъното на пещерата преминава голяма подземна река с около 360 литра дебит в секунда. Според проучванията на българските хидрогеолози може да се твърди, че в подземието на мраморния рид Мурсалица, в източната част на който се намира пещерата, има огромни подземни езера и сифони, които служат като естествен резервоар за подхранването на многобройните карстови извори в тази част на планината.

Ледницата е надарена с неизразима природна хубост, сътворена от водата в продължение на милиони години. Тук има всевъзможни пещерни образувания, които неволно предизвикват възторга на посетителя. На едно място се спущат скални водопади, на друго ефирни аргонитни завеси закриват малка зала, на трето закачливо се усмихва джудже, по-нататък наежено куче е вдигнало опашка, блестят хиляди красиви пещерни бисери. В този смайващ подземен свят е трудно да се възхищаваш, да сравняваш, да оприличаваш. Изненадите следват една след друга. Някъде подът искри от белотата на навлеците и синтровите панички, а от тавана се спущат безброй сталактити, които някъде достигат повече от четири метра дъл-

Поглед към Широколъшки снежник

сн. Централфото

жина. Следва пропаст след пропаст, а красотите са от примамливи по-примамливи. Много са истинските водни каскади, красивите езера, които блестят под ярките лъчи на петромаксовите лампи.

Ледницата е забележителна и с друго природно явление. През най-горещите летни месеци благодарение на създаващата се циркулация на топъл и студен въздух в първата и най-голяма зала се образуват огромни ледени висулки, които са дали и името на пещерата.

Образуването на пещерата е свързано с тектонските движения в Родопите, които са предизвикали срутването на земните пластове, а водата е разтваряла варовиковите скали, прокарвала е галерии, шлифовала е подземието, създавала е красота.

Пещерата е обявена за национален туристически обект. В нейна близост е изградена туристическата хижа Ледницата, която предоставя отлични условия за почивка и излетуване.

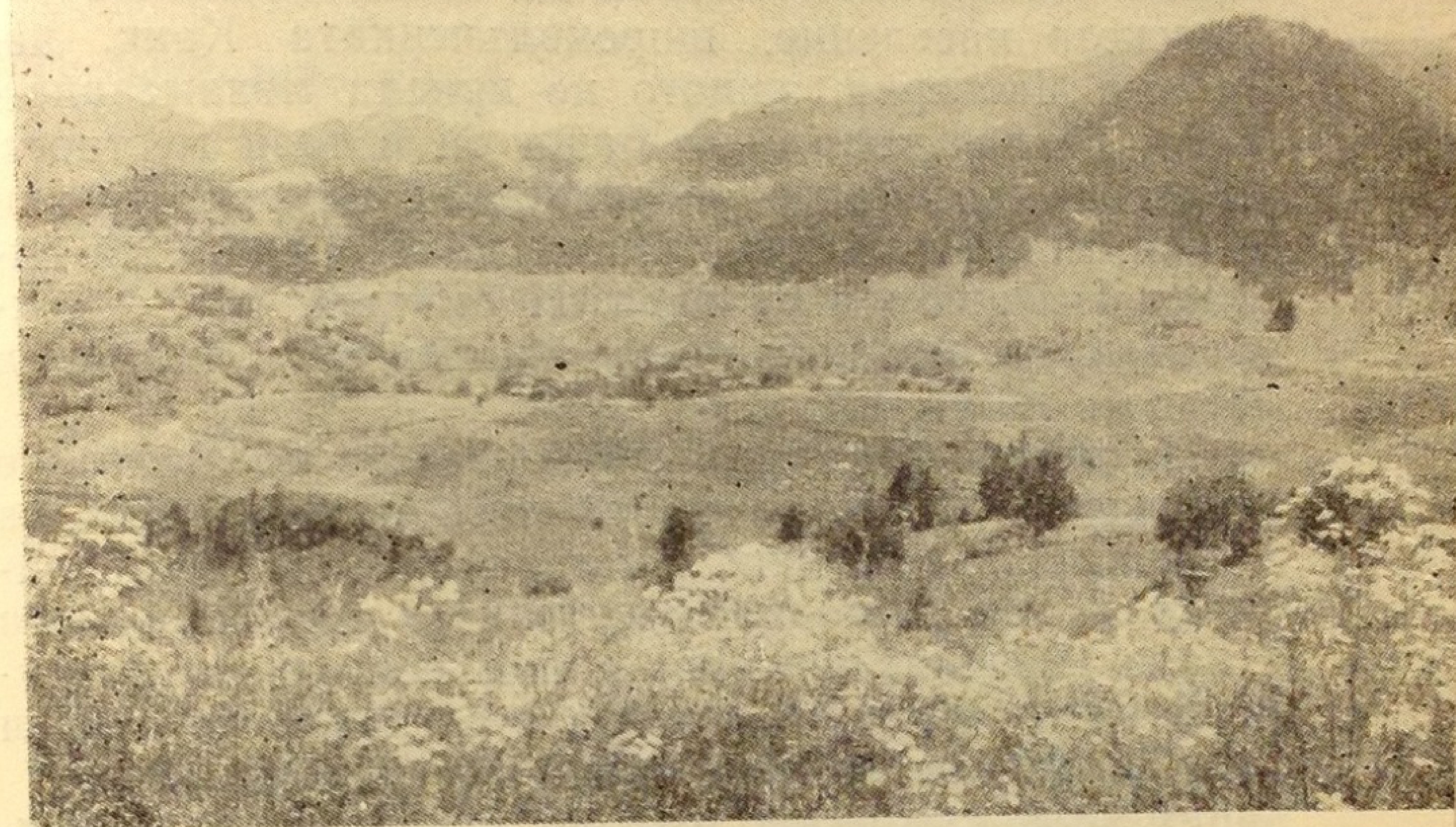
Изходен пункт за посещение на пещерата е село Широка лъка. Пътят минава през село Гела и е удобен за моторни превозни средства. Разстоянието по преките пътеки се изминава за 3 часа, а през връх Турлата — за 4 часа. Най-лесен е достъпът откъм махала Горски дол, през която води черен камионен път.

Турлата

Връх Турлата е рядко красива и изразена геоморфоложка форма, която отдалече прилича на купа сено, издигната сред стикълските ливади. Той е висок 1822 м и от него се разкрива широк обзор към южните склонове на Чернатица и малката Широколъшка котловина. Вероятно това е дало повод на нашите прадеди в началото на десетото столетие върху него да съградят голяма крепост. В продължение на векове тя е стояла като верен страж на българската земя и е била свидетел на не една ожесточена схватка с чуждите нашественици. Заедно с крепостта Градището, намираща се в подножието на Шилестата чука, а на северозапад крепостта Беаднос при с. Беден тя е образувала плътна отбранителна линия над цялата околност. Тя е била трудно достъпна крепост и една от най-защитените в този край. От някогашното ѝ величие сега са останали само развалини. Но и те са достатъчни, за да се оцени голямото умение на онези, които са избрали това място да съградят крепостта и чрез нея да пазят българщината в Родопите.

До върха се отива по стъпаловидни тераси, оформящи древния път към крепостните врати. Южните му склонове са скалисти, обилно обрасли с трева, а северните са гъсто покрити с елови насаждения.

Изходен пункт за посещение на върха е Широка

Поглед към Перелишкия масив. На преден план е в. Турлага
сн. Централфото

лъка. Най-достъпен е откъм махала Стикъл, до която се отива с моторно превозно средство. От махалата върхът се изкачва за около един час, а, изкачиш ли се на него, това означава, че като на длан си видял целия Широколъшки район, с множеството махалички, разпръснати по горските чукари, с причудливите бели къщи на Широка лъка, със зелените ливади на махалите Гела, Солища и Стикъл.

Момата

На около един километър от Широка лъка край шосето за село Върбово самотно се издига красива скала. Местното население я нарекло Момата. И наистина, гледана отдалече, тя наподобява стройна широколъченка, която държи хурка в ръка.

За тази скала широколъчани са създали чудесна легенда, в която се разказва, че когато турският завоевател започнал да помохамеданчва родопското население, широколъченката Каня, наречена Яковерка, защото не приела мохамеданството, пасла стадото на баща си в тази местност. Щом чуждоземците заприиждали по речната долина, тя се помолила камък да стане, но да запази българската си вяра. И станало чудо — молбата ѝ се сбъднала — превърнала се в камък, а стадото в грамада.

Но това е легендата. Образуването на Момата е свързано с ерозията на скалите и действието на външните земни сили. Благодарение на вертикалната и хоризонтална цепителност на риолитната скала скалният исполин е бил постепенно разрушен. От някогашната скала е останала да стърчи само „Момата", висока около шест метра.

Момата е красиво скално образувание и привлича вниманието на многобройните туристи, които дълго се наслаждават на нейната хубост...

Пещерата в местността Белият камък

В долината на река Луковица в местността Белият камък се намира малка пещера. Тя няма величието и тайнствеността на Ледницата, но като туристически обект заслужава внимание. Нейното подземие е издълбано от подпочвените води в огромен скален масив и е характерно с интересни скални образувания.

Пещерата е лесно достъпна за привържениците на пещерния спорт и туризъм. Тя може да се посети по долината на Луковица или пък по шосето, водещо за село Гела. За предпочитане е вторият вариант, защото чрез него могат да се видят интересни изгледи към Перелишкия масив и към село Широка лъка.

Пещерата не е благоустроена. Тя е проучена и картирана от пещерняците, членуващи в Чепеларския пещерен клуб. При посещение трябва да се извърши предварителна подготовка и проучване.

Туристически хижи

В района на село Широка лъка се намират две туристически хижи и една ведомствена хижа на МВР. До тях водят удобни автомобилни пътища, което значително улеснява тяхното посещаване. Освен това селото може да се използва като изходна база за предприемане на походи до почти всички туристически хижи в Смолянски окръг.

Хижа Перелик

Разположена е в Перелишкия масив в местността Совата сред хубава билна поляна на 1960 м н. в. Построена е през 1937 г. от широколъшките туристи, а е преустроена и ремонтирана през 1957 г. Разполага с 35 места за нощуване на нари. Има туристическа кухня, водоснабдена е, но не е електрифицирана.

Хижата може да послужи за изходна база за посещаване на върховете Голям Перелик и Малък Перелик, които се намират съответно по на един и на един и половина часа път от хижата. Като се следи билото, може да се отиде и до връх Широколъшки снежник, а оттам — до хижа Ледницата за около 3—4 часа. До връх Турлата се отива за 2 часа.

Околностите на хижата предлагат отлични терени за ски-спорт и лов.

Най-близък изходен пункт за посещение на хижата е село Солища — 1,30 часа. От село Широка лъка до хижата се отива за 3 ч и 30 мин. Най-

удобно хижата се посещава, като се използува автобусен превоз до седловината Превала (Ешеккулак) — най-високата точка на автомобилния път Девин—Смолян и оттам по маркирана пътека, някъде сливаща се с черен автомобилен път, за около 1,30 часа се стига до хижата.

Хижата е отворена през цялата година.

Оттук може да се отиде до гр. Смолян, като се използува маркираната пътека, водеща по каньоновидната долина на Герзовица и р. Черна. През местността Превала може да се посетят хижите Студенец и Смолянските езера, а също така Смолян и високопланинския курорт Пампорово.

От хижата се разкриват рядко хубави изгледи към Чернатица, долината на Широколъшка река и целите Западни Родопи.

Хижа Ледницата

В живописната местност Кикеза — на границата между Перелишкия масив и Мурсалица, е кацнала хижа Ледницата. Разположена е на хубава обзорна поляна, оградена от смърчови и борови гори, на 1650 метра надморска височина. Хижата носи името на пещерата Ледницата, която е на 20—25 мин път от нея. Строена е през 1963—1969 г. от широколъшките туристи в родопски стил по проект на арх. В. Тихолов. Тя представлява двуетажна постройка, градена от камък и дърво. Разполага с 85 легла и стаи с по 2—3—4 и повече легла, туристическа кухня и столова за 50 души, занималня, етажни санитарни възли с бани, скиорна и други помощни помещения. Тя е водоснабдена и електрифицирана, отворена е през цялата година и разполага с радиотелефонна връзка. В нейните околности също има прекрасни терени за ски-спорт, поради което тук могат да се устройват тренировъчни лагери.

Изходен пункт за посещение на хижата е Широка лъка. Пътят преминава през с. Гела. Отива се за 3 часа, а разстоянието по преките пътеки се изминава за 2,30 часа. През връх Турлата преходът продължава 4 часа. Може да се посети и през Горски дол, през който до пещерата Ледницата води черен автомобилен път. Продължителността на маршрута оттук е около 2,30 часа.

От хижа Ледницата могат да се предприемат интересни туристически излети: до връх Широколъшки снежник за около 2 часа; до връх Голям Перелик — за 4 часа; до хижа Перелик — за около 5 часа; до Чаевата чука — за 2 часа.

През село Катранци може да се посетят Беденските бани и квартал Настан на гр. Девин. Наблизо е интересната скална скулптура Слонът.

Хижата е отворена през цялата година.

Ведомствена хижа на МВР

Намира се в местността Варниците. Разположена е на левия бряг на Широкольшка река срещу водослива на Граничното дере. В нея може да се нощува само с разрешение на съответните орга'. Хижата е електрифицирана и водоснабдена. За посещението ѝ може да се ползува и моторно превозно средство.

ТУРИСТИЧЕСКИ МАРШРУТИ

Широка лъка е първостепенна база за осъществяване на интересни и разнообразни туристически маршрути и походи. Участниците в тях могат да се наслаждават на неповторими панорами и преживявания, предизвикани от рядко красивата природа. Ето някои от тях.

Широка лъка—х. Изгрев — 3,30 ч

До хижата може да се отиде, като се използува шосето до с. Бистрица (Махмутица). Оттам, като се премине през отделните махали на селото, се стига местността Мечето гробе. Оттук се следва билният път за Карабалкан. След 1,30 ч тук пред самия връх се отбива на изток по пътеката, която извежда пред хижата.

За посещение на хижа Изгрев могат да се използуват и маршрутите през село Върбово. Дотам отива шосе, след което се изкачва стръмна пътека през махалата Преслопа, местността Средната вода и Сечимека до параклиса „Свети Илия". Продължава се на север, докато се стигне билният път под връх Карабалкан. Оттук добре маркирана пътека само за 10 мин отвежда до хижата. Преходът трае около 3 часа и половина.

За маршрута през с. Стойките се използува шосето за Смолян. На разклона за Пампорово се тръгва по стария път за Чепеларе. За около 2 ч се изкачва до билото под връх Чепеларка. Оттук се свива на северозапад и за около 1 ч се стига до завоя на пътя Широка лъка—Чепеларе. След половинчасов преход по този път се отбива по билния път за Карабалкан и по добре маркирана пътека се стига до хижа Изгрев. Преходът трае около 5—6 часа.

Широка лъка—х. Перелик—в. Голям Перелик — около 4 ч

Маршрутите за х. Перелик са добре очертани и маркирани. Минава се покрай читалищния дом и край горското стопанство се тръгва по пътя за село Солища. Когато се стигне селото, върви се по маркирана пътека и за около 30 мин се достига местността Клувията. Оттук се отклонява на

Поглед към Перелишкия масив с долината на Луковица

югозапад и не след дълго се излиза до местността Сечимека. Оттук отново се следи пътеката на запад и не след дълго се излиза на обширната поляна пред хижата. От хижата за около 1 ч се изкачва до върха, който е маркиран с пирамида. Целият преход трае около 4 ч. Но той неволно може да се удължи, защото през цялото време туристът не може да не се радва на панорамите към Перелишкия дял и Чернатица.

Широка лъка—в. Турлата—х. Ледницата — около 4 ч

Преходът по този маршрут продължава около 4 ч. През моста край сградата на горското стопанство се тръгва по шосето, криволичещо по долината на Луковица. След около 1ч 10 мин се стига в махала Стикъл, над която се издига връх Турлата. След час и двадесет минути туристът може да се изкачи на върха по стар стъпаловиден калдъръмен

път. Насладил се на прекрасните пейзажи, той може да се спусне по пътеката за с. Гела, до което се стига за около 1 ч. Пътеката за х. Ледницата започва от Узунската махала, спуска се към дерето, прехвърля хребета Меховия хамбар и слиза в суходолието Кикеза, където се намира хижата.

Широка лъка—х. Ледницата — 2,30 ч

Този маршрут може да се премине по два варианта. Единият е по шосето за Девин. На 3,5 км се отбива вляво по долината на Крушев дол. Като се върви по камионния път, се стига в местността Параджика. На 500 м от нея се намира пещерата Ледницата, а оттам на около 20—25 мин е хижата.

Вторият вариант на маршрута започва от моста за с. Гела. Следи се пътеката за махала Заевите. Преминава се през Илинденските поляни, махалите Магарджица и Узунска и оттам се тръгва по маркираната пътека, която извежда пред хижата. От махала Заевите може да се слезе в Горски дол, а оттам по описания маршрут се отива на хижата.

Преходът продължава около 2,30 ч.

Широка лъка—Пампорово — около 2,30 ч пеша

До националния високопланински курорт Пампорово се отива, като се използува шосето Широка лъка—Стойките—Чепеларе. До него има уреден редовен автобусен транспорт. Използуват се автобусите за Смолян, Пловдив и Чепеларе. По същия маршрут може да се посети и х. Студенец. Пеша преходът продължава около 2,30 ч.

Курортът може да се посети и по маршрута Широка лъка—х. Перелик—Превала—в. Снежан-

ка—х. Студенец. Този маршрут обаче е дълъг и изморителен. Необходима е нощувка на хижа Перелик. С по-продължителен преход Пампорово може да бъде посетено и откъм село Бистрица, като се използува добре маркираната пътека от х. Изгрев към х. Студенец.

Широка лъка—Беденските бани — 1,30 ч

Беденските бани могат да се посетят пеша, като се използува шосето за Девин. До тях се стига за 1,30 ч. С автобус продължителността на прехода не е повече от 10—15 мин.

Беденските минерални извори отстоят на 7 км от Широка лъка в долината на Широколъшка река. Температурата на водите достига до 69 градуса по Целзий. Те бликат на десния бряг на реката на 850 м н. в. Климатът е континентален със средиземноморско влияние.

Главен лечебен фактор на курорта са топлите минерални води, които се характеризират като хипертермални, хидрокарбонатни, сулфатни, натриевокалциеви и силициеви със съдържание на свободен въглероден двуокис. Водите се използуват за лечение на заболяванията на опорно-двигателния апарат и гинекологичните заболявания.

Широка лъка—Беденски бани—крепостта Беаднос — 3 ч

По описания маршрут се стига до Беденските бани. Тръгва се по шосето за Девин и на около 300 м се отбива вдясно по пътеката за с. Беден. След около 45 мин се стига с. Беден, над което се намират останките от стара крепост, известна под името Беаднос. От селото до нея се отива за около 1 ч. Наистина, за да се достигне до нея, са необходими доста усилия, но изкачи ли се на вър-

ха, туристът остава пленен от омайната красота, която се разкрива към долините на Въча и Широколъшка река, към Перелик, Мурсалица, Снежанка, Баташкия рид.

Преходът продължава около 3 ч.

Широка лъка—х. Персенк — около 7—8 ч

Най-дълготраен и изморителен маршрут е този до х. Персенк и в. Голям Персенк, до които се отива от селото за около 7—8 ч. За неговото осъществяване се използува пътеката за махала Джуркалица, лъкатушеща по стръмния склон северно от селото. Изкачва се местността Мечето гробе и оттам се следи пътят по билото на Карабалкан, достига се местността Гьола, а оттам по добре очертана маркирана пътека се отива до седловината Мезаргидик. От нея, като се следи старият римски път, се стига направо на хижата. Чрез този маршрут може да бъде изкачен връх Голям Персенк и да бъде посетена х. Чудните мостове, край която се намират естествените скални мостове.

Преходът може да бъде осъществен и откъм с. Върбово.

Широка лъка—Гърлото — 0,30 ч

Долината на Върбовска река също е интересен туристически обект. Преди да се влее в Широколъшка река, тя е просякла скалния масив, образувайки чудно красив пролом, наречен Гърлото. По цялото му протежение има много водопади, отвесни скали, обрасли с габър, дрян, бук и други широколистни дървета и храсти, със здравец и горски цветя, и на пролет приличат на огромни висящи цветни градини. До този причудлив кът може да се отиде по шосето за Девин, като на 3 км се стига мостът на реката. Оттук се тръгва на север

по тясната клисура, за да се почувствува величието на малката рекичка. Вървейки все по пътеката край реката, се стига в село Върбово, където се намира църквата „Света Богородица“, обявена за паметник на културата.

Посещението на Гърлото може да стане и откъм село Върбово, до което води черен автомобилен път.

Широка лъка—Попина — около 1 ч

Попина е обширна поляна. Издигаща се непосредствено над Широколъшка река, тя наподобява огромна тераса. Цялата околност е изобилно обрасла с борови и смърчови гори. Оттук е преминавала българо-турската граница до 1912 г. Тогава в тази местност е станала решителната битка за освобождението на Девинския край от османско иго. Сега тук се намират няколко стопански постройки на държавното семепроизводно стопанство.

До Попина може да се отиде, като се използува шосето за Девин. В местността Кушлевата дъскорезница се напуща шосето, като по дървения мост туристът се прехвърля на левия бряг на реката и оттам по добре очертана пътека стига до обширната поляна. От Попина пътеката продължава за с. Катраница. В западната част на поляната тя се разклонява, като на югоизток води към Параджика и х. Ледницата. В района на Попина има глухари.

По този маршрут може да се посети и обходи почти целият мраморен рид Мурсалица.

Широка лъка—Гранично дере — 0,45 ч

Върви се по шосето за Девин и на около 4 км се стига до водослива на Граничното дере в Широколъшка река. По десния му бряг е прокаран че-

рен камионен път. Отсреща на обширна тераса е разположена ведомствената хижа на МВР. Тръгва се по шосето и постепенно се навлиза в долината на малката планинска река. На около 500 м се намира водопадът. Той е висок около 20 м. И от двете му страни обаче се издигат високи отвесни скали, които го правят много по-внушителен. Водата пада от отвесната скала, разбивайки се на дребни капки, които се отразяват в слънчевите лъчи с всичките багри на дъгата.

Преходът нагоре, т. е. на север, предоставя силни преживявания и емоции. По левия бряг се намира дъбовата гора Джугла, а по-нагоре — Равнелестият камък. Следвайки шосето, може да се достигне билото на местността Брезкото, откъдето пътеките водят към Кумкидик, а оттам — към с. Лясково и х. Персенк. През махала Калевище може да се достигне местността Гьола, откъдето маркирани пътеки водят към хижите Персенк, Чудните мостове и Изгрев. Преходът е тежък. За предпочитане е той да се осъществява групово.

Широка лъка—х. Смолянски езера — 2,30 ч

Източно от селото, след като се излезе от Гергевската махала, се тръгва по моста и се навлиза в долината на р. Ослен. Следи се старото шосе за Смолян. Преминава се край махала Гращица и на около 300—400 м се отклонява вдясно по добре очертана пътека. Следи се телефонната линия по добре очертана пътека и се стига до Превала (Ешеккулак). Оттам по асфалтирания път се преминава през горския пункт Крива река, от който на около 1 км се отклонява вляво по шосето за хижа Смолянски езера. В нейните околности се намират Смолянските бисери — чудно красиви езера и скали.

Преходът е лесен и трае около 2,30 ч.

Жителите на Широка лъка и околните села са запазили, обогатили и доразвили много народни традиции и обичаи. Едни от най-ярките са общоселските народни тържества, които завладяват със своята самобитност, задушевност и любов към рода, към българското.

Илинденски събор

В първия неделен ден на месец август жителите на селата от целия район се събират в местността Илинденски поляни край махала Заевите. На този ден в с. Широка лъка идват и много гости от вътрешността на страната, бивши жители на селото и района. Дават си среща роднини и близки. Събират се цели родове, и то всяка година под едно и също дърво. След общата трапеза на родовете започва хорото под звуците на каба-гайдите.

„Илинден — пеше поетът Ламар — е празник на чеверметата. Там на едноименния рид през гористия връх Турлата широколъчани изпичат по петдесет до сто шилета на шишове. От изгрев до пладне бащите и синовете въртят шишовете. А когато засвирят каба-гайди, на хорото се хващат всички — и жените с многоцветните престилки. Хорото се люлее, гайдите писукат... Каква по-добра романтика от тази, каква по-хубава красота от естествения допир с народното, с бита на широколъчани."

Песпонеделник

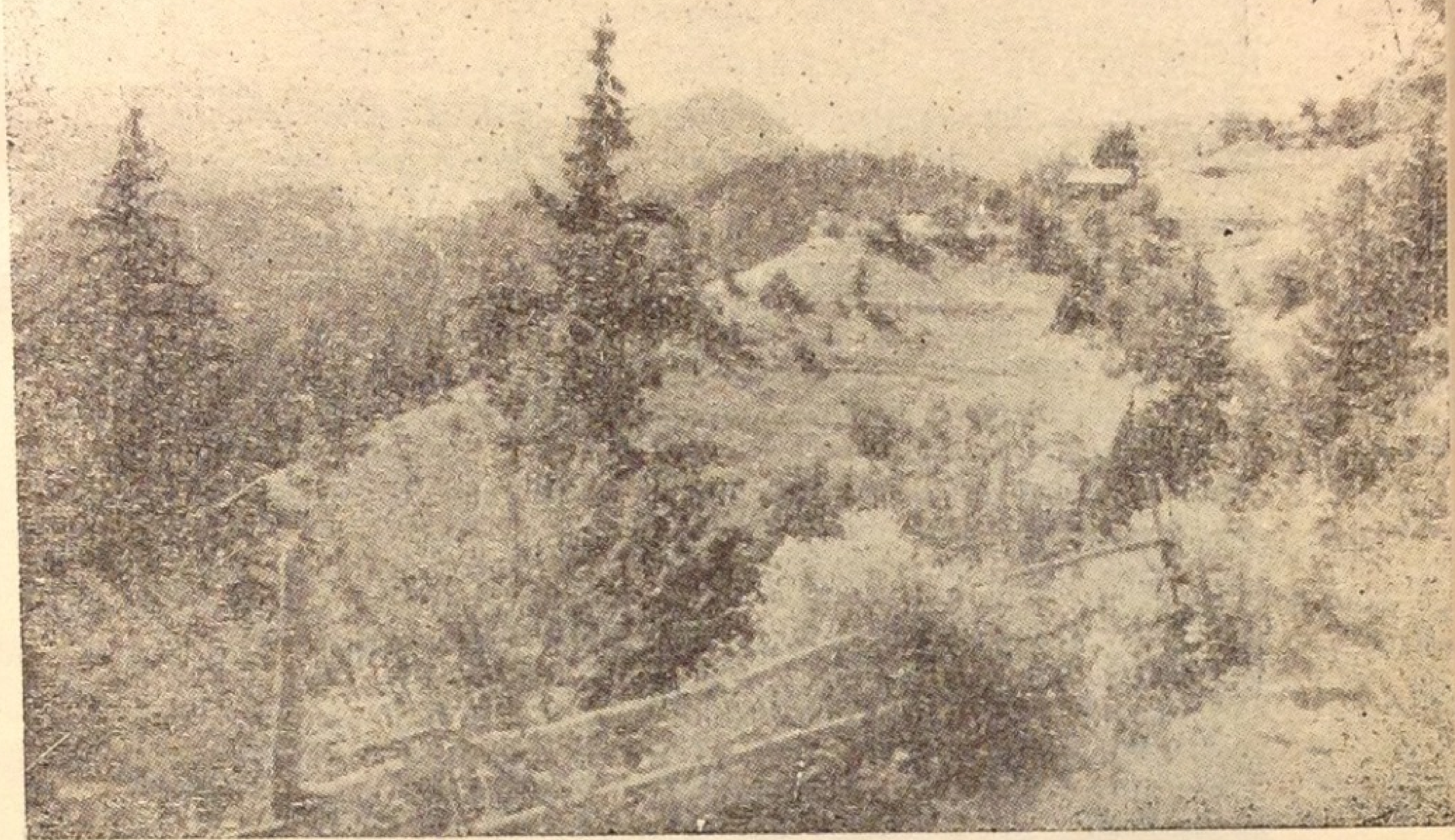
Това е типичен и оригинален широколъшки празник — остатък от древни времена, когато се почитали езическите божества. Той представлява едно

любопитно явление в народния бит, една изключителна народна традиция в живота на родопчани.

Празникът, който се провежда всяка зима през февруари, се очаква с голямо нетърпение от млади и стари. А на самия ден още от зори по улиците се разнасят своеобразните сигнали, използувани от кукерите. Те, наричани от местното население „песяци“, които са дали името на празника, са гримирани като дяволи, различни животни, грозни и страшни старци и баби и пр. В това отношение съществува пълна свобода на фантазията. Песяците обикалят селото, играят различни сценки, демонстрират родопска сватба. А когато започне хорото, те се залавят на свое, кукерско хоро. Общоселското веселие продължава до късно вечер и завършва в читалищния салон.

Едва ли има друго село в Родопите, чиито жители така силно да обичат народната песен. В Широка лъка — от малчугана до столетника — всички знаят да пеят. Песните се предават от поколение на поколение. А песенното творчество е толкова богато и разнообразно, че е трудно да се обхване в няколко реда. То е плод на преживени събития и случки, на голяма любов и привързаност към семейството и родината. Има сватбарски песни, попрелкаджийски (седенкарски), жетварски, съборовски, исторически, хороводни, овчарски и т. н. Но, за да се почувствува и разбере смисълът и съдържанието на широколъшката песен, тя трябва да се чуе от устата на широколъчанката.

И още едно любопитно явление в живота на широколъчани. Това е широколъшкият диалект и така нареченият таен „мещерски“ език на някогашните овчари и гурбетчии. Той се е използувал, за да се каже нещо скрито от чорбаджията-чужденец, да се осмее някой от работодателите.

Перелишкият масив *сн. Централфото*

ШИРОКА ЛЪКА — ПЕРСПЕКТИВЕН КУРОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКИ ЦЕНТЪР

Заради специфичната архитектура, заради огромното фолклорно и етнографско богатство, което широколъчани са успели да опазят от модернизма, със специално решение на Окръжния комитет на партията и Окръжния народен съвет в Смолян село Широка лъка е обявено за архитектурно-фолклорен и етнографски резерват. В тази връзка е разработена специална програма, която предвижда да се реставрират всички оцелели архитектурни паметници — къщи, мостове и др. Предвижда се превръщането на целия Перелишки масив в голям и модерен алпийски ски-център в Родопите. Уточнени са местата на бъдещите хижи, почивни станции и алпийски домове, проектират се ски-пистите и ски-шанците със съответните лифтове. Много столични физкултурни дружества, предприятия и

Из Широка лъка

организации получиха терени за изграждане на свои лагери, почивни домове и ски-бази.

Институтът по паметниците на културата изработи новия градоустройствен план на селището. В него се предвижда да се запази изцяло старата част на селото. Новото строителство, което ще се извърши, ще бъде съсредоточено около Златевската махала и долината на река Луковица. Сгради-

те, които ще се строят върху свободните терени, ще бъдат оформени в типичния архитектурен стил на Широка лъка. Ще се изгради обходно шосе, което ще преминава посредством тунел под местността Люлката. Ще се строят нова сграда на средното музикално училище, ученическо общежитие, няколко жилищни блока за специалистите. Наред с това усилено се изгражда пътната мрежа. До село Гела води асфалтов път, който дава възможност да се предприемат по-масови групови излети в района на Перелишкия масив.

Широка лъка не е само село-приказка. То има прекрасно бъдеще. Няма да мине много време и този хубав кът от нашата социалистическа родина ще придобие нов облик.

ИЗПОЛЗУВАНА ЛИТЕРАТУРА

Георгиев, Д. Широка лъка. Просветно огнище в Родопите. Сборник статии. Стъкмил. . . С., 1947, 332 с.

Григоров, М. Чурика. Прелестни родопски кътове. — Род. правда, бр. 13, 14 юли 1959.

Гълъбов, Ж. Родопи. В: География на България. Т. I. Физическа география. С., БАН, 1966, с. 189—218.

Делирадев, Павел. Широка лъка. — В кн. му: Принос към историческата география на Тракия, С., II, БАН, 1953, с. 147.

Зоински, И. Карлъшкият масив. *Турист,* 1961, кн. 7, с. 12.

Зоински, И. Момата „Труд", бр. 136, 10 юни 1966.

Зоински, И. Един прекрасен кът. „Род. устрем", Смолян, бр. 91, 18 ноем. 1961.

Зоински, И. Турлата „Род. устрем", бр. 15, 4 февр. 1967.

Каров, Д. Широка лъка. Очерк „Род. устрем", Смолян, бр. 33—39, 23 юли — 13 авг. 1960.

Мелнишки, Л., Ив. Панайотов и И. Вапцаров. През Перелишкия дял. — В кн. им: Родопи. С., Наука и изкуство, 1967, с. 158—167.

Папазов, Н. Широка лъка — Турлата — Ледницата — в. Перелик — х. Перелик. В кн.: Избрани туристически маршрути. С., Мед. и физкултура, 1961, с 137—141.

Папазов, Н., Ив. Панайотов и К. Станимиров. Перелишки дял. В кн. им: Родопи. С. Мед. и физкултура, 1965, с. 85—105.

Сивриев, С. Широка лъка — „Род. устрем", Смолян, бр. 97, 8 дек. 1962.

Стоичкова, Н. Широка лъка — Родопи, 1969, кн. 5, с. 8, 12.

СЪДЪРЖАНИЕ

ШИРОКА ЛЪКА

Рецензент: Н. Папазов
Редактор: В. Севова
Нац. бълг.; I издание; Лит. група II-8
Темат. № 1340/1973 г. Изд. № 5134

Художник на корицата: Д. Димчев
Художник-редактор: Д. Димчев
Технически редактор М. Попова
Коректор: Екатерина Василева

Дадена за набор на 18. VII. 1972 г.
Подписана за печат на 5. I. 1973 г.
Излязла от печат на 10. I.
Формат: 84×108/32; Печатни коли 3,25
Издателски коли 2,47 Тираж 2590
Цена на дребн 0,16 лв.

ДИ „Медицина и физкултура“
пл. Славейков, 11 — София
Държавна печатница „Димитър Благоев“ — Пловдив

Медицина и физкултура

ЦЕНА 0,16 ЛВ.